

вихідний безвірусний матеріал (рослини *in vitro*, мікробульби, мінібульби); строки і способи його садіння; визначається вплив різних попередників та біологічних меліорантів на ріст та розвиток рослин, ураженість хворобами та продуктивність. Крім того, постійно вдосконалюються агротехнологічні напрацювання попередніх років досліджень.

За останні 50 років вагомих результатів у наукових дослідженнях з питань картоплярства на півдні України досягли вчені М.С. Бойко, Б.О. Бенюх, І.П. Бугасва, Г.С. Балашова, І.І. Черниченко та ін.

Джерела та література

1. *Опанасенко О. М.* Розвиток селекції картоплі в Україні: іст.-біогр. аспект [Електронний ресурс] / О. М. Опанасенко // Історія науки і біографістика. – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://inb.dnsgb.com.ua/2009-1/09_opanassenko.pdf. – Заголовок з екрана.

2. *Отчет* о результатах научно-исследовательских работ отдела овощеводства за 1960 год. – Херсон : УкрНИИОЗ, 1960. – 109 с.

3. *Отчет* о результатах научно-исследовательских работ лаборатории южного картофелеводства за 1976–1980 гг. (заключительный). – Херсон : УкрНИИОЗ, 1980. – 25 с.

4. *Отчет* о результатах научно-исследовательских работ лаборатории южного картофелеводства за 1981–1985 гг. (заключительный). – Херсон : УкрНИИОЗ, 1985. – 279 с.

5. *Отчет* о результатах научно-исследовательских работ лаборатории биотехнологии картофеля за 1990 год. – Херсон : УкрНИИОЗ, 1990. – 145 с.

6. *Вожегова Р. А.* Насінництво картоплі на півдні України на основі оздоровленого насінневого матеріалу / Р. А. Вожегова, Ю. О. Лавриненко, Г. С. Балашова // Вісн. аграр. науки. – 2014. – Спец. вип. (верес.). – С. 100–104.

З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА РІЛЬНИЧО-ЛІСОВОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ЛЬВІВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ (20-30-і рр. ХХ ст.)

Копитко А.Д.

*Львівський національний аграрний університет
(м. Дубляни Жовківського району Львівської області)*

У Польщі в 20–30-х рр. ХХ ст. суттєво зростає інтерес до теоретико-методологічних та практичних аспектів використання мінеральних добрив. З цією метою провадяться як польові, так і вазонові дослідження для визначення взаємозв'язку і залежності між певним видом добрив та типом ґрунту, рослинності, кліматичними умовами, рельєфом поверхні, періодами вегетації, розвитку та дозрівання тощо. Успішні результати досліджень з тим чи іншим видом добрив стимулювали зростання їх виробництва на підприємствах Польщі. Помітну роль у цьому процесі виконали науковці та інженери Рільничо-Лісового факультету Львівської Політехніки. Яскравою постаттю в цьому відношенні був професор доктор Я. Гурський. Він проводив дослідження на торфових природних луках з постійним удобренням.

З 1926 р. на дослідному полі Торфової станції Львівської Політехніки в Дублянках провадяться щороку (впродовж 6 років) дослідження, які передбачали удобрення окремих ділянок відповідними комбінаціями добрив з

метою вивчення їх впливу в тривалому періоді часу. Вони проводились на природній луці, підданій меліорації в 1905 р. У ході дослідження використано 10 комбінацій добрив. Дослідник прийшов до висновку, що «кожна чергова порція каїніту підносить значно збір (сіна – А.К.) навіть без додавання інших добрив». Науковець прийшов висновку, що використання поташу як добрива є набагато ефективнішим, коли одночасно застосовується фосфорне добриво. Допомогає, як показали дослідження Я. Гурського, отриманню високих врожаїв застосування азотних добрив. Водночас він встановив, що завжди помітно впливає на якість і кількість сіна такий фактор як величина опадів та рівномірність їх розподілу впродовж усього вегетаційного періоду в рослин. У праці «Doświadczenie na łąkach torfowych naturalnych ze stałym nawożeniem» Я. Гурський підкреслює роль добрив не лише у зростанні врожайності, але й у формуванні ботанічного складу сіна з природньої луки. Цим питанням займався спеціально випускник Рільничого відділення Львівської Політехніки Я. Садловський. Дослідження показали, що кількісний збір солодких трав зростає одночасно зі зростанням врожаю, тоді як кількісний збір інших трав залишався практично незмінним. У цілому наукові пошуки підтвердили можливість на торфовищах лишень за рахунок відповідного удобрення піднести збори сіна в набагато більшій масі (до 100 кг з гектара) і водночас в значній мірі покращити їх ботанічний склад.

Проблеми впливу торфу на засвоєння фосфориту просом вивчав інженер з Дублян Казимир Мисляковський, працівник Інституту ґрунтознавства та рослинництва. Подібні експериментальні дослідження започаткував ще в 1896 р. Юзеф Мікуловський-Поморський. Його справу продовжили Казимир Стржеменський, Аркадій Мусерович. Пошуки А. Мусеровича дали підставу стверджувати про існування прямого зв'язку між кількістю P_2O_5 , отриманого з фосфориту, і кількістю торфу за умови сталої кількості фосфориту. Проведена робота допомогла також встановити, що застосування K_2SO_4 допомагає збільшити виокремлення P_2O_5 з фосфориту, але поступається дії торфу. Найбільш дієвим виявилось поєднання K_2SO_4 з торфом одночасно.

Внесок у вивчення азотних і поташних добрив здійснили також науковці і педагоги Рільничо-Лісового факультету Львівської Політехніки Ян Жуліцинський, Броніслав Гаупт, Броніслав Новак, Адам Вондрауш. Вони проводили дослідження у Дублянах, Малих Підлісках, Ляшках Королівських (Львівське воєводство) в 1930 р. Дослідження проводилось у рамках великого проекту, виробленого в листопаді–грудні 1929 р., який передбачав залучення наукових підрозділів Вищих рільничих закладів Польщі влітку 1930 р. Цю ідею підтримали польські промисловці – виробники мінеральних добрив. Зазначені науковці у праці «Wyniki doświadczeń polowych nawozowych azotowych i potasowych, przeprowadzonych w Dublanach, Podliskach Małych i w Laszkach Królewskich, oraz wazonowych w Dublanach 1930 r.», опублікованій за результатами проведених досліджень, наголошують, що ігнорування морфології, систематики, топографії ґрунтів, а також впливу рільника і його культури на ґрунти, є вельми поважною помилкою, усунення якої є необхідним

завданням, котре треба реалізувати якомога швидше. У праці акцентується на тому, що як базовий принцип має визнаватись ідея проведення всіх наукових досліджень з добривами (як польових, так і вазонових) на чітко визначених типах ґрунтів. Автори дійшли висновку, що значні нагромадження селітри в ґрунтах при їх обробці спричиняють одночасно дію значних за кількістю підживлювальних складників ґрунту (фосфорної кислоти P_2O_5 і поташу K_2O). Азотні добрива показали набагато різкіші зміни в культурах (овес), ніж поташні (результат досліджень у Дублянах). Натомість в Малих Підлісках дослідження було спрямоване на вивчення впливу азотних добрив і оптимального розподілу його порцій під кормові буряки. Найкращі результати були отримані при використанні чилійської селітри, а також содової синтетичної селітри. Значні роботи були проведені над вивченням впливу різних форм поташних добрив, які, як показали дослідження з буряками, значно слабше діяли від азотних. Серед них найкращим за своїми результатами виявився стебницький каїніт. На показники ефективності дії азотних добрив на різних ділянках суттєво впливає, як підтвердили дослідження в Ляшках Королівських, в'язкість шару чорнозему. Неоднаковий стан ґрунтів та різний рельєф полів обумовлював різноманітний вплив азотних добрив та відповідно диференційовану врожайність з тих чи інших ділянок. Дієвими при цьому виявились вапнування та застосування фосфорних добрив.

У цілому проведене дослідження підтвердило необхідність врахування цілого комплексу факторів, щоб забезпечити максимальну ефективність різних видів мінеральних добрив та усунути значні розбіжності у врожайності й темпах росту рослин на різних ділянках поля, і показало водночас значний потенціал продуктивності мінеральних добрив, що походять з місцевих підприємств в Східній Галичині (Стебник, Калуш) у співставленні з привізними з-за кордону.

СЕЛЕКЦІЯ СОНЯШНИКУ В ІНСТИТУТІ РОСЛИННИЦТВА, СЕЛЕКЦІЇ І ГЕНЕТИКИ ІМ. В.Я. ЮР'ЄВА У 1950–1970 рр.

Косенко Р.О.

Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН (м. Харків)

Олійний соняшник як технічна культура завдячує своєю появою, у першу чергу, українським селекціонерам. На Харківській селекційній станції (нині – Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН) цілеспрямована наукова робота з селекції соняшнику ведеться з моменту організації станції (1908). Саме тут Б.К. Єнкен (1883 – 1943) створив перші сорти соняшнику вітчизняної селекції Зеленка 76 і Харківський 22-82 [1]. З 50-х рр. ХХ ст. інститут став першою в Україні установою, де було започатковано вивчення цитоплазматичної стерильності соняшнику та дослідження з гетерозисної селекції цієї культури, спрямовані на створення гібридів (дослідження рослин для використання їх в селекції на гетерозис розпочато В.Г. Вольфом) [2], А.Д. Гуменюком у 70-х рр.